

การสร้างศักยภาพชุมชน ของชาวไทยทรงดำจังหวัดชุมพร¹

The Capacity Building of Tai Song Dam Ethnic Community
in Chumpon Province

กฤษณะ ทองแก้ว (Krishna Thongkaew)²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการผสมผสานความเชื่อของชาวไทยทรงดำในจังหวัดชุมพร ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์ บันทึกประวัติชีวิตบุคคล สัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มชาวไทยทรงดำจังหวัดชุมพร ภายใต้ข้อถกเถียงว่าชาวไทยทรงดำนำความเชื่อแบบโบราณมาอยู่ภายใต้ศาสนาพุทธโดยมีชุมชนเป็นพื้นที่ในการผสมผสานความเชื่อ

จากการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านดอนรวบ บ้านคอเตี้ยและบ้านบางหลง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร มีศักยภาพชุมชนที่เข้มแข็งจากวัดที่ชาวไทยทรงดำมีส่วนร่วมในการก่อสร้างพระสงฆ์ชาวไทยทรงดำ ชุมชนมีหมอเสน ศูนย์เรียนรู้ชาวไทยทรงดำ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน และการรวมกลุ่มทางสังคมของชาวไทยทรงดำ เพราะวัฒนธรรมจากรากฐานของความเชื่อนำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคม โดยมีวัดเป็นพื้นที่ในการผสมผสานความเชื่อ ดังนั้นปัจจุบันชุมชนของชาวไทยทรงดำจึงมีศักยภาพจากการปฏิสัมพันธ์ภายใต้พื้นที่ของพุทธศาสนานั้นเอง

คำสำคัญ : การผสมผสานความเชื่อ, ศักยภาพของชุมชน, ชุมชนชาวไทยทรงดำ

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยปฏิบัติการทางสังคมและการสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ของชาวไทยทรงดำ สุราษฎร์ธานี สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปี 2560

²อาจารย์ ดร., สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 84100.

อีเมล : charyhistory@yahoo.com

Abstract

For decades, Tai Song Dam ethnic group in Southern Thailand has integrated their traditional beliefs and Buddhism doctrine to use in daily life. Community has considered as a blending area that occurred the integration for generations. This paper aims to investigate belief-based capacity building of Tai Song Dum ethnic community in Chumphon province. Qualitative methodological approach is used to conduct the study. Observation, life-history approach, in-depth interview, and group interview are used as research tool to collect field data.

The results found that Tai Song Dam ethnic communities at the villages of Don Ruab, Kor Tia, and Bang Long in Muang district, Chumphon province have a strong community empowerment. Tai Song Dam ethic people play a crucial part to participate in community activity. For instance, building the temple, establishing Me Mor Sane community, Establishing the learning center of Tai Song Dam ethnics, worshipping community sacred items, and empowering Tai Song Dam identity. Buddhism temples in community are used to conduct activities, and empower Tai Song Dam identity to other social spaces. This reflects that religious institution is a crucial space for Tai Song Dum people to create their identity, and empower themselves in the present.

Keywords : Belief integration, Community capacity, Community of Tai Song dam

บทนำ

การผสมผสานความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์คือการเพิ่มศักยภาพของชุมชนบนรากฐานของวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ (Ethnic of Tai Song Dam) คือกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากเมืองแถนหรือทุ่งน่าน้อยอ้อยหนู (ไพฑูรย์ มีกุล, 2559) ปัจจุบันคือเมืองเดียนเบียนฟู สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สถานที่เคารพ

นับถือบูชาเทพเจ้าหรือแถน ครั้นต่อมาเมื่อเกิดการอพยพลงมาสู่สังคมไทยชาวไทยทรงดำจึงรับเอาพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพิ่มเข้ามา เพราะบนเส้นทางของการอพยพและการตั้งถิ่นฐานบรรพบุรุษรุ่นแรกที่ได้จับจองและเป็นผู้ดำเนินการหักล้างทางพหุที่รกร้างให้เปลี่ยนแปลงมาเป็นชุมชนของชาวไทยทรงดำ ดังนั้นทุกชุมชนของชาวไทยทรงดำจึงมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับการเคารพบูชาในทุกชุมชน ดังนั้นการอพยพเคลื่อนย้ายออกจากแผ่นดินดั้งเดิมจึงส่งผลให้ชาวไทยทรงดำสูญเสียความเชื่อแบบจารีตดั้งเดิมและกลับหิบบัณฑิตพุทธศาสนาและสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาเคารพบูชาในชุมชน ด้วยเหตุนี้ชุมชนชาวไทยทรงดำ บ้านดอนรวบ บางหลง และคอเตี้ยจึงกลายเป็นชุมชนที่มีการผสมผสานพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนชาวไทยทรงดำ และวัดก็กลายเป็นศูนย์กลางของการผสมผสานความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนบนรากฐานของวัฒนธรรมภายใต้รัฐชาติที่ชาติพันธุ์ธำรงค์ (วีระ สมบูรณ์, 2553) อยู่ท่ามกลางความร่วมมือของสังคม

วิธีวิทยาการวิจัย

บทความวิจัยนี้ศึกษาการผสมผสานความเชื่อของชาวไทยทรงดำในจังหวัดชุมพร ภายใต้แนวคิดศักยภาพชุมชน ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์ในพิธีกรรมเสนเรื่อน บันทึกประวัติชีวิตบุคคลและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 4 คน และสนทนากลุ่มชาวไทยทรงดำจังหวัดชุมพร 3 กลุ่ม ภายใต้ข้อถกเถียงว่าชาวไทยทรงดำสามารถสร้างศักยภาพชุมชนด้วยการผสมผสานความเชื่อแบบจารีตกับพุทธศาสนาโดยมีชุมชนเป็นพื้นที่ในการปฏิบัติการ

ศักยภาพชุมชน

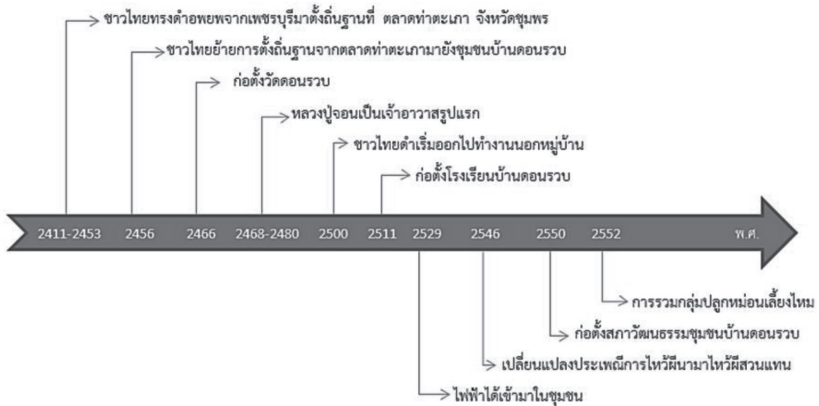
ศักยภาพของชุมชน (Community of Potential) คือการอธิบายปรากฏการณ์การรวมกลุ่มทางสังคมและการเคลื่อนไหวที่มีศักยภาพของจินตนาการและการปฏิบัติการของปัจเจกบุคคลในการเคลื่อนย้ายถ่ายเทหรือประกอบสร้างสิ่งต่าง ๆ ทางสังคมอย่างเป็นพลวัต เพราะชุมชนจะมีการเปลี่ยนผ่านมาสู่ความสัมพันธ์แบบข้ามรัฐชาติ (Transnationalism) โดยใช้ความเป็นชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) สร้าง

ความสัมพันธ์อ้างอิงตัวตนกับต้นธารทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับชีวิตทางสังคม (Social Life) ชิกฮาร์ ทานาเบ เชื่อว่า ศักยภาพของชุมชนมีสองรูปแบบ ๗ แรก Communities Model คือการที่ผู้กระทำการเกิดการใคร่ครวญย้อนคิดต่อชุมชน เชกเช่นการรวมกลุ่มทางศาสนาของฤๅษีและโยคี ณ บริเวณชายแดนไทย-เมียนมาร์ และรูปแบบ Community Reflexivity Communitus คือการที่ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงและทำให้ผู้กระทำการเกิดการใคร่ครวญย้อนคิดและออกมาเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางสังคม เช่น ขบวนการรื้อฟื้นยารักษาโรค องค์การพัฒนาเอกชนที่กัมพูชา สำนักสันติอโศก พิพิธภัณฑ์ชุมชน (Tanabe, 2016) ดังนั้นศักยภาพชุมชนจึงให้ความหมายถึงการใคร่ครวญย้อนคิดที่นำไปสู่การปฏิบัติการ และการเปลี่ยนแปลงของ ชุมชนที่นำไปสู่การใคร่ครวญย้อนคิดนั่นเอง

1. การสร้างศักยภาพชุมชนของชาวไทยทรงดำบ้านดอนรวบ

ชาวไทยทรงดำบ้านดอนรวบอพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี เข้ามาใน พ.ศ. 2452 สมัยปลายรัชกาลที่ 5 โดยตั้งถิ่นฐานครั้งแรกอยู่ที่ริมตลาดท่าตะเภาปัจจุบันคือ ตลาดสดชุมพร (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559) ต่อมาได้ประสบปัญหา อุทกภัยและหวั่นเกรงว่าลูกหลานจะได้รับอุบัติภัยจากน้ำท่วมจึงได้ย้ายถิ่นฐานมา ตั้งที่บริเวณชุมชนบ้านดอนรวบ (ชวน เพชรแก้ว, 2547) ในปี พ.ศ. 2466 แต่ก่อน หน้านี้ใช้ชื่อว่า “ชุมชนบ้านดอนรวบ” ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีการใช้นามสกุล เพราะ เริ่มใช้นามสกุลในสมัยรัชกาลที่ 6 ต่อมาการตั้งนามสกุลก็นำเอาชื่อของบรรพบุรุษ มารวมกัน เช่นการนำชื่อของพ่อและแม่มารวมกันเป็นนามสกุล ได้แก่ เทวบินที่ แปลว่าเทวดาบินมาจากเพชรบุรี, เสาวคนธ์, โสภาและเวียงสาว ชาวบ้านบางส่วนให้ ข้อมูลว่าสาเหตุการอพยพจากจังหวัดเพชรบุรีมาจากระบบน้ำที่จังหวัดเพชรบุรีไม่ดี ทำให้ประสบปัญหาภัยแล้ง ทำมาหากินเป็นไปอย่างลำบากจึงออกเดินทางเพื่อหา ที่ทำมาหากิน ซึ่งในขณะนั้นหมู่บ้านดอนรวบ ยังเป็นพื้นที่ป่ามีผู้อาศัยอยู่ไม่มากนัก รวมถึงมีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงมีที่ราบลุ่มล้อมรอบ แต่ต่อมาในสมัยของผู้ใหญ่ คนที่ 2 ผู้ใหญ่ก่อน ชุมชนบ้านดอนรวบได้ถูกเปลี่ยนมาเป็น “ชุมชนบ้านดอนรวบ” และการอพยพครั้งต่อมาคือในช่วง พ.ศ. 2488 ซึ่งในสมัยนั้นชาวไทยทรงดำบาง ส่วนได้รับราชการทหารเกณฑ์เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในช่วงเดียวกันนั้น

ได้มีการขยายเวลาในการเป็นทหารเกณฑ์ 4 ปี เพื่อให้สอดคล้องกับสงครามโลก (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559)

ภาพที่ 1 ช่วงระยะเวลาประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านดอนรวบ

2. วัดดอนรวบ

ชาวไทยทรงคำให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษแต่ก็ยังคงมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา ซึ่งในปี พ.ศ. 2466 ได้มีการสร้างวัดดอนรวบจากการร่วมแรงร่วมใจของชาวไทยทรงคำในชุมชน ในขณะนั้นนายหอม ย้อยพลรบ เป็นผู้บริจาคพื้นที่ในการก่อสร้างวัด ซึ่งนายหอม ย้อยพลรบอยู่ในเครือข่ายตระกูลทหารหมเจ้าเนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงโปรดเกล้าให้สร้างพระราชวังฤดูร้อนพระนครคีรีขึ้นที่เขาอัม จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งชาวไทยทรงคำที่ตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเพชรบุรีได้เข้ามาเป็นแรงงานในด้านต่าง ๆ อาทิ เช่น ทหารหมเจ้า ทำหน้าที่หามกษัตริย์ขึ้นลงพระราชวังฤดูร้อนพระนครคีรี ซึ่งคนกลุ่มนี้ต่อมาบางส่วนได้อพยพลงได้ นอกจากนั้นชาวไทยทรงคำเป็นเด็กชา ทำหน้าที่ซ่งซาให้พระมหากษัตริย์ แต่คนกลุ่มนี้จะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ไม่อพยพย้ายถิ่นฐาน (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559)

ภาพที่ 2 วัดดอนรวบ หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

3. สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ด้วยความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำที่มีมาตั้งแต่ในอดีต ชาวไทยทรงดำจะมีการนับถือผีบรรพบุรุษ แต่ด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป การอพยพและปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ทำให้ชาวไทยทรงดำที่อยู่ชุมชนบ้านดอนรวบมีวิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากในอดีต (สัมภาษณ์เชิงลึกนายอำนาจ แสงทอง, 2559) ความเชื่อดั้งเดิมอาทิเช่นในเรื่องแถนชาวบ้านเพียงแต่รู้ว่าแถนคือเทพเจ้าสูงสุดของชาวไทยทรงดำ นอกจากนั้นชาวไทยทรงดำชุมชนบ้านดอนรวบมีความเชื่อและวิถีชีวิตร่วมกับพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น เห็นได้อย่างชัดเจนจาก พระครูอาทรประชารักษ์ หรือหลวงพ่อลา เจ้าอาวาสวัดดอนรวบที่มีเชื้อสายชาวไทยทรงดำแต่ได้บวชพระและเข้าสู่เส้นทางพุทธศาสนา นอกจากนั้นวัดดอนรวบมีพระอีก 2 รูปที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธา ได้แก่ 1) หลวงปู่จอน เป็นพระมหานิกาย ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดดอนรวบ มีความศักดิ์สิทธิ์ชาวบ้านให้ความศรัทธา ไม่ว่าท่านจะเดินทางไปไหนก็ตามมักจะมีคนติดตามไปอยู่ด้วยเสมอ บางคนติดตามได้อยู่กับท่านจนกระทั่งเสียชีวิตก็มี ซึ่งท่านเป็นพระที่มีวิชาอาคมสามารถแสดงอภินิหารแก้ปัญหาในเรื่องต่าง ๆ หลายต่อหลายครั้ง เช่น มีครั้งหนึ่งที่ท่านอยู่ที่จังหวัดชัยนาท เกิดเหตุคนระหว่างสองชุมชนมีการทะเลาะเบาะแว้งไม่สามัคคีกัน ท่านจึงขอให้ชาวบ้านทั้ง

สองชุมชนนั้นเลิกทะเลาะกันและหันมาปรองดองกันแทน แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้สนใจและไม่เชื่อคำพูดของหลวงปู่ ท่านจึงได้แสดงอภินิหารด้วยการเดินลุยไฟทำให้ชาวบ้านได้เห็นโดยที่ท่านไม่รู้สึกร้อนและไม่มีความเจ็บปวดเลย ท่ามกลางความตระหนกตกใจของชาวบ้านที่พบเห็น ทำให้ชาวบ้านทั้งสองชุมชนหันมารักใคร่ปรองดองกันและมีความศรัทธาหลวงปู่จนเป็นอย่างมาก หรืออีกหนึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่จังหวัดชุมพร มีคนทะเลาะกันซึ่งหลวงปู่จนได้เข้าไปห้าม เมื่อบุคคลที่ทะเลาะได้หันมาจับตัวของท่าน ก็ต้องตกตะลึงเมื่อร่างกายของท่านนั้นมีความลื่น และเป็นเมือกเหมือนปลาไหล ซึ่งชาวบ้านบริเวณนั้นต่างประหลาดใจ ทำให้ชาวบ้านต่างก็เลื่อมใสศรัทธาในหลวงปู่จน โดยชาวบ้านมักจะขอพรจากหลวงปู่จนในเรื่องต่าง ๆ เช่น ขอให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ ขอให้ประสบผลความสำเร็จในสิ่งที่หวัง ขอให้พ้นจากการเกณฑ์ทหาร ให้ได้เข้ารับราชการและเรื่องการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งเวลาที่ชาวบ้านมาขอจะปิดทองตามบริเวณร่างกายของท่าน ซึ่งท่านมักจะอนุญาตให้ปิดทองตามที่ต่าง ๆ ได้เสมอ เช่น ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ไม่เท่า เป็นต้น อีกทั้งหลวงปู่จนเป็นพระที่ชอบออกอุทนต์โดยลักษณะนิสัยส่วนตัวของท่านคือ “เป็นคนที่ไม่กลัวอะไร แต่ก็ไม่เคยที่จะประมาทกับสิ่งใด ๆ ” ท่านจึงมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตมาก มีเรื่องเล่ามากมาย ซึ่งคนที่เคยมาบิณฑบาตให้หลวงปู่จน เล่าว่าเวลามาบิณฑบาตนั้น ท่านมักจะเล่าเรื่องแต่ละครั้งแทบจะไม่ซ้ำกันเลย ปัจจุบันหลวงปู่จนได้มรณภาพแล้ว 2) หลวงปู่ต่าง หรือพระครูวิธานิธิธรรมเป็นชาวไทยทรงดำที่มาจากจังหวัดเพชรบุรีตระกูลโตวงศ์จร ท่านเป็นคนชุมชนบ้านคอดี้อย่างเดียว แต่ได้มาบวชพระอยู่ที่ชุมชนบ้านดอนรวบ เนื่องจากในสมัยนั้นชุมชนบ้านคอดี้อย่างเดียวไม่มีวัด ซึ่งหลวงปู่ต่างเป็นศิษย์ของหลวงปู่จน ตอนหลวงปู่จนบวชนั้น หลวงปู่ต่างก็ตามมาบวชด้วยและได้สึกออกไป จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลวงปู่ต่างได้เข้ามาสู่เส้นทางทางพุทธศาสนาอีกครั้ง ซึ่งต่อมาหลวงปู่ต่างได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสคนที่สองของวัดดอนรวบอีกด้วย นอกจากนี้แล้วชาวไทยทรงดำชุมชนบ้านดอนรวบยังมีการนับถือก็คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในชุมชน ได้แก่ 1) พ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อย ซึ่งชาวบ้านจะกราบไหว้ขอพรในเรื่องสุขภาพและการสอบเข้าเรียนและทำงาน ซึ่งมีพิธีเลี้ยงศาลตรงกับ 3 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี โดยมีเครื่องเซ่นไหว้ ได้แก่ ไก่ ข้าวและเหล้าขาว เป็นต้น และ 2) กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ เหตุที่ภายในวัดดอนรวบมีกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์อยู่นั้นเนื่องจากกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์เป็นพระ

สหายทางธรรมกับหลวงปู่จอนโดยลักษณะนิสัยของกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ มีความศรัทธาและชื่นชอบพระที่มีคาถาอาคมและอภินิหารต่าง ๆ จึงทำให้กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์และหลวงปู่จอนได้มีโอกาสนสนทนาทางธรรมร่วมกันหลายครั้ง จึงได้มีการสร้างกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ประดิษฐานคู่กับหลวงปู่จอนที่วัดดอนรวบ (สัมภาษณ์เชิงลึกพระครูอาทรประชารักษ์, 2559)

ภาพที่ 3 หลวงปู่จอน หลวงปู่ต่าง วัดดอนรวบ หมู่ที่ 8
 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

ภาพที่ 4 ศาลพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อย วัดดอนรวบ หมู่ที่ 8
 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

ภาพที่ 5 กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ วัดดอนรวบ
หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

4. ศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำ

ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำที่มีลักษณะเป็นบ้านไทยทรงดำแบบดั้งเดิม ถูกสร้างขึ้น ในปี พ.ศ.2552 โดยพระครูอาทรประชารักษ์ หรือหลวงพ่อหลาเจ้าอาวาสวัดดอนรวบเชื้อสายไทยทรงดำ ได้เกิดแนวคิดในการอนุรักษ์บ้านไทยทรงดำ ไว้ให้แก่อยุชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์โดยการสร้างศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างเป็นเวลา 3 เดือน โดยอาศัยงบประมาณในการสร้างจากความร่วมมือและร่วมใจของชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ซึ่งในทุก ๆ วัน พระจะมีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ แต่ในปัจจุบันสภาพของศูนย์การเรียนรู้ในค่อนข้างทรุดโทรม ซึ่งอยู่ในช่วงรอการปรับปรุง (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559)

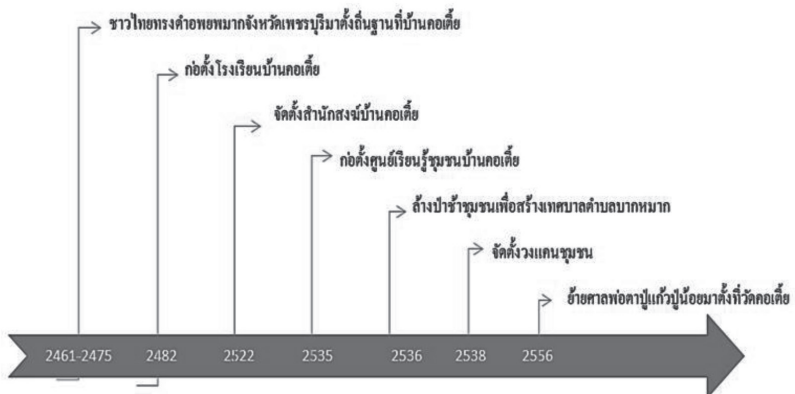

ภาพที่ 6 พระครูอาทรประชารักษ์หรือหลวงพ่อหลา
เจ้าอาวาสวัดดอนรวบ ณ วัดดอนรวบ
หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

ภาพที่ 7 ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำชุมชนบ้านดอนรวบ
ณ วัดดอนรวบ หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559)

ชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านดอนรวบกับการผสมผสานทางความเชื่อเพื่อสร้าง ศักยภาพของชุมชน ชุมชนบ้านดอนรวบมีวัดดอนรวบเป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน โดยมีอดีตเจ้าอาวาสหลวงปู่จอนซึ่งในชุมชนให้ความเคารพนับถือเรื่องความ ศักดิ์สิทธิ์และในฐานะที่เป็นสหายทางธรรมกับกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ดังนั้น จึงได้มีการสร้างรูปปั้นกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ไว้ในวัดดอนรวบ ส่วนอดีต เจ้าอาวาสองค์ที่สองคือ หลวงปู่ต่าง ซึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ชาวไทยทรงดำที่ผู้คนใน ชุมชนให้เคารพนับถือและเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันคือพระครูอาทรประชาภิรักษ์หรือ หลวงพ่อหล่าผู้เป็นพระนักพัฒนาซึ่งที่ชาวไทยทรงดำ กลุ่มคนพื้นถิ่นและชาวไทย เชื้อสายมอญให้การเคารพนับถือจนได้รับการขนานนามว่า “เทพเจ้าของชาวไทย ทรงดำ” (สัมภาษณ์เชิงลึกนายอำนาจ แสงทอง, 2559) ส่วนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน คือศาลพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อยที่ชาวไทยทรงดำให้การเคารพนับถือและชุมชน ยังมีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำอีกด้วย (สังเกตการณ์พิธีกรรมเสนควาย เสนหนู, 2559) ด้วยเหตุนี้ความเชื่อของชุมชนจึงถูกหลอมรวมด้วยประเพณีการ เสนเรือน ปาตตง งานศพ และรวมถึงการบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อมี เหตุการณ์ให้ต้องขอความอ่อนน้อมคือการบรรเทาอาการเจ็บป่วย การสอบทำงาน ของบุตรหลานหรือสิ่งของสูญหายและขอให้ปกป้องดูแลชีวิตและทรัพย์สินด้วย ดังนั้นการผสมผสานความเชื่อของชาวไทยทรงดำบ้านดอนรวบส่งผลให้ชุมชน มีศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนเพิ่มขึ้นโดยมีวัดดอนรวบเป็นจุดศูนย์รวมของ การผสมผสานความเชื่อของชุมชนตราบจนปัจจุบัน

ภาพที่ 8 ช่วงเวลาประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านคอดี

การสร้างศักราชภาพชุมชนของชาวไทยทรงดำบ้านคอคอดเคียว

ชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านคอคอดเคียว นอกจากชาวไทยทรงดำที่อพยพไปอยู่ที่ชุมชนบ้านดอนรวบแล้ว ก็มีอีกหนึ่งกลุ่มที่อพยพไปอยู่ชุมชนบ้านคอคอดเคียว โดยมาจับจองพื้นที่บริเวณบ้านคอคอดเคียวเพื่อทำนา แต่เดิมบริเวณหมู่บ้านคอคอดเคียรมีต้นค้อจำนวนมาก จึงได้ชื่อว่าหมู่บ้านค้อเคียว ต่อมาได้ถูกเรียกเพี้ยนมาเรื่อย ๆ จนกลายเป็นหมู่บ้านคอคอดเคียว ซึ่งการอพยพมาของชาวไทยทรงดำบ้านคอคอดเคียรมีข้อสันนิษฐานด้วยกัน 3 ข้อ คือ 1) ส่วนหนึ่งเชื่อกันว่าอพยพมาจากเพชรบุรี มาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณนี้ในปี พ.ศ. 2461 2) บางกลุ่มเชื่อกันว่าอพยพมาในปี พ.ศ. 2475 และ 3) เชื่อว่าอพยพมา 3 ยุค ในยุคแรก ปีพ.ศ. 2488 เกิดจากนายร้อยแดง ไตวังจร ซึ่งเป็นชาวไทยทรงดำมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี แต่ต่อมาได้ไปเข้าร่วมรบในสงครามอินโดจีน เมื่อเสร็จสิ้นสงครามผู้ว่าจังหวัดชุมพรได้มอบที่ดินจำนวนหนึ่งกว่าพันไร่ บริเวณใจกลางชุมชนบ้านคอคอดเคียวให้กับนายร้อยแดง ไตวังจร ต่อมานายร้อยแดง ไตวังจรก็ได้ย้ายครอบครัวประกอบไปด้วยพี่น้อง 2 คน ได้แก่ นายจัต และนายแฉัด ไตวังจร จากจังหวัดเพชรบุรี มาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านคอคอดเคียว จังหวัดชุมพร หลังจากนั้นชาวไทยทรงดำจังหวัดเพชรบุรีก็ได้ทยอยอพยพตามลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณชุมชนบ้านคอคอดเคียว ต่อมาในยุคที่สองเป็นยุคของนายแท่น แบ่งอ่อน ได้อพยพครอบครัวจากเพชรบุรีมาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านคอคอดเคียว และยุคที่สามเป็นการอพยพของตระกูลสุพรรณวงศ์ ซึ่งภายในชุมชนบ้านคอคอดเคียรมีหมอเสนอยู่ประมาณ 4 คน มีหมอผู้ท้าว 1 คน คือนายแสง ยอดทอง และหมอผู้น้อย 3 คน คือ หมอข่าย หมอเลิศ และหมอกลอง (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านคอคอดเคียว, 2559) วัดคอคอดเคียว ภายในชุมชนบ้านคอคอดเคียรมีจุดศูนย์กลางคือวัดคอคอดเคียว ซึ่งสร้างขึ้นมาในปี พ.ศ. 2522 แรกเริ่มนั้นเป็นเพียงสำนักสงฆ์คอคอดเคียว โดยพระโทเป็นหัวหน้าสำนักสงฆ์คนแรก ลำดับต่อมาคือพระม้วนและหลวงพ่อดิด โดยพระสงฆ์สองรูปแรกเป็นชาวไทยทรงดำ และรูปที่สามรูปปัจจุบันเป็นชาวพื้นเมืองปักชีใต้ ศักราชภาพชุมชนของชาวไทยทรงดำบ้านคอคอดเคียวนั้นประกอบด้วย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำที่เป็นเงื่อนไขให้เกิดการใคร่ครวญย้อนคิดและการปฏิบัติการหรือการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การใคร่ครวญย้อนคิดนั่นเอง

ภาพที่ 9 วัดคอเตี้ย หมู่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2559)

1. สังคคีตลัทธิ

ชาวไทยทรงดำชุมชนบ้านคอเตี้ยมีการนับถือสังคคีตลัทธิหลายอย่าง ได้แก่ สังคคีตในเรื่องของผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำ ต่อมาคือ สังคคีตลัทธิประจำชุมชนคือศาลพ่อตาปู่แก้วปู่น้อยซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในชุมชนบ้านคอเตี้ย โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อยุคแรกที่นายร้อยแดง ไตวังจระ มาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านคอเตี้ย ซึ่งได้มีการตั้งศาลแรกเริ่มอยู่ที่บริเวณบ้านนายร้อยแดง ไตวังจระ ต่อมาในปี พ.ศ. 2556ได้ย้ายศาลพ่อตาปู่แก้วปู่น้อยมาตั้งในบริเวณวัดคอเตี้ย เพื่อความสะดวกในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ (สัมภาษณ์เชิงลึก นายยุทธ ไตวังจระ) โดยชาวบ้านชุมชนบ้านคอเตี้ยจะมาราบไหว้ขอพรและบนบานศาลกล่าวในเรื่องต่าง ๆ เช่น ขอให้อยู่ดีกินดี ขอให้คุ้มครองลูกหลานให้อยู่รอดปลอดภัย ขอให้ฟ้าฝนเป็นใจในการทำกิจต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งจะมีการทำพิธีไหว้ศาลเป็นประจำทุกปี เครื่องเซ่นไหว้ได้แก่ ไก่ เหล้า ขนโมโค บัวลอย ของคาว เป็นต้น นอกจากนั้น มีการแกบนโดยใช้กลองแคนประยุกต์ซึ่งเป็นกลองที่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านคอเตี้ย, 2559) ซึ่งการประกอบพิธีกรรมนั้นเกิดจากการใคร่ครวญย้อนคิดถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่มีผลต่อการดำรงชีพ ซึ่งนำมาสู่การปฏิบัติ

การผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ตามแนวคิดศัพทภาพชุมชนนั่นเอง

ภาพที่ 10 ศาลพ่อตาปู่แก้วปู่น้อย วัดคอเตี้ย
 หมู่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
 ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2559)

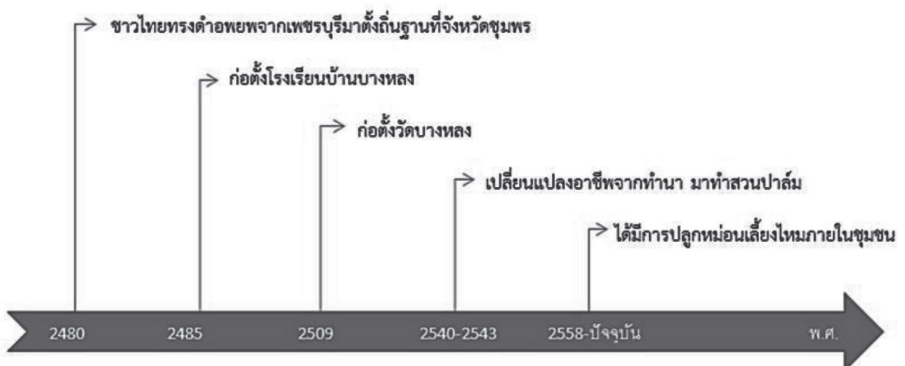
2. ศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำ

ชุมชนบ้านคอเตี้ยได้มีการตั้งศูนย์การเรียนรู้ขึ้นใน พ.ศ. 2535 โดย นายธรรมรัตน์ จันทร์พงษ์ ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านเตี้ยได้ริเริ่มจัดทำเพราะมีความคิดในการอนุรักษ์ ประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ ซึ่งงบประมาณในการจัดทำได้มาจากการบริจาคจากชาวบ้านในชุมชน ในอดีตศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำเป็นเพียงบ้านไทยทรงดำหลังคามุงด้วยหญ้าคา ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในโครงการหมู่บ้านละ 200,000 บาท รวมถึงได้รับความช่วยเหลือและการบริจาควัสดุอุปกรณ์จากโรงเรียนบ้านคอเตี้ย และชาวบ้านภายในชุมชน จึงได้ดำเนินการปรับปรุงศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำขึ้นใหม่ จากหลังคามุงหญ้าคาเปลี่ยนเป็นมุงด้วยกระเบื้อง และมีความแข็งแรงทนมากขึ้นโดยดำเนินการสร้างเสร็จสิ้นในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำบ้านคอเตี้ยเป็นพื้นที่ในการจัดงานพิธีเสนาศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ ซึ่งต่อไปชุมชนบ้านคอเตี้ยมีแนวคิดจะพัฒนา

ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำให้เป็นที่ยอมรับรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับไทยทรงดำไว้ให้ชาวบ้านและเยาวชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านคอเตี้ย, 2559) เพราะการรวมแรงร่วมใจในการสร้างศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำนั้นมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตรเพราะมีวิวัฒนาการเรื่อยมา ดังนั้นปฏิบัติการที่ต่อเนื่องจึงมีผลต่อการเกิดการใคร่ครวญย้อนคิดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศักยภาพชุมชนนั่นเอง

ภาพที่ 11 ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำชุมชนบ้านคอเตี้ย ณ วัดคอเตี้ย หมู่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2559)

ภาพที่ 12 ช่วงระยะเวลาประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านบางหลง

การสร้างศักยภาพชุมชนของชาวไทยทรงดำบ้านบางหลง

ชุมชนบ้านบางหลง หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร มีประชากรทั้งหมดในชุมชนประมาณ 286 ครัวเรือน เป็นชาวไทยทรงดำร้อยละ 70-80 ซึ่งชาวไทยทรงดำบ้านบางหลงเชื่อว่าสาเหตุที่บรรพบุรุษอพยพลงมาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านบางหลงเกิดจากการอพยพหนีภัยแล้วมาจากจังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่ก่อนสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และอีกบางส่วนเชื่อว่าชาวไทยทรงดำได้อพยพมาจากเพชรบุรีในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะหนีภัยสงคราม ซึ่งชาวไทยทรงดำส่วนหนึ่งอพยพมาโดยการเดินเท้าจูงวัวและควายเลียบทางรถไฟมา แต่อีกส่วนหนึ่งเดินทางด้วยรถไฟมาลงที่อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากในสมัยนั้นเส้นทางรถไฟสิ้นสุดที่อำเภอทับสะแก จากนั้นเดินเท้าลงได้มาเรื่อย ๆ จนมาถึงจังหวัดชุมพร โดยช่วงแรกในการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำในจังหวัดชุมพรได้มีการตั้งถิ่นฐานแห่งแรกอยู่ที่ชุมชนบ้านดอนรวบ เมื่อมีการแต่งงานก็ทำให้ชาวบ้านบางส่วนจากชุมชนบ้านดอนรวบได้แยกย้ายมาอยู่ที่ ชุมชนคอเตี้ย และชุมชนบางหลง โดยชุมชนบ้านบางหลงก่อตั้งเป็นชุมชนสุดท้าย ซึ่งระหว่างสามชุมชนนี้ มีความเป็นพี่น้องกันบ้างในบางส่วน โดยชุมชนบ้านบางหลงมีตระกูลที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นตระกูลแรกคือ ผู้ใหญ่อินทร์ อาจนรงค์ ต่อมาคือตระกูลอ้อยสี และเดิมเนียน ตามลำดับ โดยที่มาของชื่อหมู่บ้านบางหลงมาจากทางเข้าหมู่บ้านเป็นคิ่งน้ำกว้างผู้คนที่นี่มาจากต่างหลง และบางครั้งคนในหมู่บ้านก็หลงเสียเอง จึงได้ชื่อว่าบางหลง (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง, 2559) ชาวไททรงดำชุมชนบ้านบางหลงประกอบอาชีพด้วยกันหลายอาชีพ ซึ่งในอดีตมีการทำนาแต่การทำนาได้ถูกเปลี่ยนไปเป็นการทำสวนปาล์มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เหตุสำคัญที่ทำให้เลิกการทำงาน เพราะมีศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก เช่น นกและหนู เป็นต้น เมื่อมีการทำมาแล้วสิ่งที่ขาดไม่ได้คือการเลี้ยงควายฝูง ซึ่งควายถือได้ว่าเป็นสัตว์ในวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ มีหน้าที่ นวดนา ไถนา ลากเกวียน นวดข้าว เป็นต้น นอกจากการเลี้ยงควายไว้ใช้งานแล้วชาวไทยทรงดำเชื่อว่าในอดีตหากใครมีฐานะร่ำรวยก็จะมี การเลี้ยงช้างไว้ใช้งาน แต่ในปัจจุบันไม่มีการเลี้ยงช้างแล้ว จากอาชีพทำนาชาวไทยทรงดำมีการประกอบอาชีพอีกหลายอย่าง เช่น อาชีพประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญและความโดดเด่นของชาวไทยทรงดำ โดยมีอุปสรรค ได้แก่ ไทรอและสวิง เป็นต้น

นอกจากนี้ชาวไททรงดำชุมชนบ้านบางหลงมีกลุ่มอาชีพที่เกิดจากการรวมกลุ่ม ได้แก่ เย็บผ้า ปลูกพีช เลี้ยงปลาและการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ซึ่งส่วนใหญ่จะทำโดยผู้หญิง แต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมได้สูญหายไปจากชุมชน นับแต่ พ.ศ. 2558 เพราะมีรายได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพืชเศรษฐกิจอย่างปาล์มน้ำมัน

ภาพที่ 13 วัดบางหลง หมู่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : กฤษณะ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559)

วัดบางหลง ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2509 เริ่มจากสำนักสงฆ์ โดยชาวบ้านบางส่วนเชื่อว่าหลวงปู่ต่างพระชาวไททรงดำที่บวชอยู่วัดดอนรวบเป็นผู้สร้าง แต่ก็มีอีกบางส่วนเชื่อว่าหลวงพ่อบุญมา พระชาวพื้นเมืองเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวัดบางหลง แต่ต่อมาถูกยิงจนมรณภาพ จากนั้นหลวงปู่ต่างได้เข้ามาสร้างวัดบางหลงต่อ หลังจากที่หลวงปู่ต่างได้มรณภาพแล้ว หลวงพ่อเหลือเป็นพระรูปที่ 3 ได้เข้ามาทำหน้าที่สร้างวัดบางหลงต่อ ซึ่งในวัดบางหลงจะมีพระอย่างน้อย 3 รูป ซึ่งก่อนที่จะมีวัดนั้น หากเป็นศพคนที่ตายดี คือ เจ็บไข้ ชราและไหลตาย จะถูกตกแต่งศพด้วยผ้าไหม จากนั้นก็จะนำมาเผาที่ท้ายสวนบริเวณบ้านของตน ลักษณะการเผานั้นก็ต้องมีเมรุจำลอง แต่หากตายไม่ดีหรือตายโหง ได้แก่ ถูกยิง ทำแท้ง ตายทั้งกลม อุบัติเหตุ และถูกฆ่าตาย ศพจะไม่ได้รับการตกแต่งจากผ้าไหม และจะนำไปฝังที่ป่าช้าของชุมชนมีชื่อเรียกว่า “ดอนทิ้งทวด” ทำการฝังศพไว้เป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี จึงจะสามารถนำศพมาเผาได้ ซึ่งพื้นที่ดอนทิ้งทวดนั้นปัจจุบันได้กลายเป็นเทศบาลตำบลบางหมาก (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง, 2559)

ภาพที่ 14 มณฑปวัดบางหลง

หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

ที่มา : ฤกษ์ ท่องแก้ว (ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559)

1. สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านบางหลงมีการนับถือพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อย ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีการตั้งศาลอยู่ที่วัดบางหลง โดยชาวบ้านในชุมชนบ้านบางหลงเชื่อว่า พ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อยชี้เสื่อมา โดยมีร่องรอยให้ชาวบ้านเห็น ชาวบ้านจึงต้องทำศาลขึ้นเพื่อไม่ให้ลูกหลานภายในชุมชนบ้านบางหลงหวาดกลัว (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง, 2559) อีกทั้งชาวบ้านยังมาราบไหว้ขอพร สิ่งที่ชาวบ้านมักขอจากพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อยมีด้วยกันหลายเรื่อง เช่น เรื่องสุขภาพขอให้หายป่วยหายไข้ เรื่องการเดินทางขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ ขอให้อยู่ดีกินดี และขอในเรื่องโชคลาภ เป็นต้น ซึ่งในทุก ๆ ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 6 จะมีการแก้บนประจำปี บริเวณหน้าศาลพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อย จะมีผู้ทำพิธีคือ หมอเสน คือนายแสง ยอดทอง เป็นผู้ทำจากชุมชนบ้านคอเตี้ย

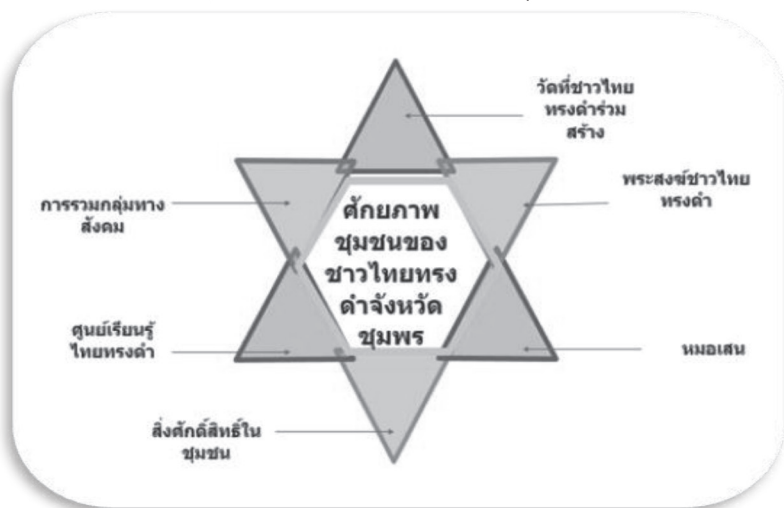
ภาพที่ 15 ศาลพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อย
ณ วัดบางหลง หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : ฤกษ์ ทองแก้ว (ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559)

2. ศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำ

ในชุมชนบ้านบางหลงได้มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำขึ้นในปี พ.ศ. 2558 ตั้งอยู่ที่วัดบางหลง หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร (สังเกตการณ์ชุมชนบ้านบางหลง, 2559) และแต่ละปีชาวไทยทรงดำจะจัดงานที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยทรงดำและจะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวไทยทรงดำในรูปแบบของนิทรรศการ ให้ผู้ที่มาเยือนได้รับชม โดยบทบาทของชาวไทยทรงดำในชุมชนบ้านบางหลง ส่วนใหญ่จะมีการร่วมมือกันในช่วงนิทรรศการ ช่วยสาวไหม เย็บผ้าไทยทรงดำในช่วงม้งานนิทรรศการ ช่วยจัดสรรหาอุปกรณ์ทำไหม ในช่วงนิทรรศการ ช่วยทำอาหารในช่วงนิทรรศการไทยทรงดำ ช่วยจัดการแสดงการรำและการฟ้อนรำของชาวไทยทรงดำ

ภาพที่ 16 ศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำบ้านบางหลง
ณ วัดบางหลง หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
ที่มา : ฤกษ์ ทองแก้ว(ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559)

ภาพที่ 17 องค์ประกอบของศักยภาพชุมชนของชาวไทยทรงดำ จังหวัดชุมพร

บทสรุป

การสร้างศักยภาพชุมชนของชาวไทยทรงดำชุมชนบ้านดอนรวบ บ้านคอเตี้ย และบ้านบางหลง อำเภอมือง จังหวัดชุมพร มาจากการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิม พุทธศาสนา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน ชุมชนบ้านดอนรวบมีวัดดอนรวบเป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน โดยมีอดีตเจ้าอาวาสหลวงปู่จอนซึ่งในชุมชนให้ความเคารพนับถือ เรื่องความศักดิ์สิทธิ์และในฐานะที่เป็นสหายทางธรรมกับกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ดังนั้นจึงได้มีการสร้างรูปปั้นกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ไว้ในวัดดอนรวบด้วยเช่นกัน ส่วนอดีตเจ้าอาวาสอีกองค์คือหลวงปู่ต่างเป็นพระภิกษุสงฆ์ชาวไทยทรงดำที่ผู้คนในชุมชนให้เคารพนับถือรวมถึงเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันคือพระครูอาทรประหารักษ์หรือหลวงพ่อหลาที่ชาวไทยทรงดำกลุ่มคนพื้นถิ่นและชาวไทยเชื้อสายมอญรวมให้การเคารพนับถือ ส่วนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนคือศาลพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อยที่ชาวไทยทรงดำให้การเคารพนับถือและมีการสร้างศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านดอนรวบ ส่วนชุมชนบ้านคอเตี้ยก็มีวัดคอเตี้ย ศาลพ่อตาปู่แก้วปู่น้อย และศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำ สุดท้ายคือชุมชนบ้านบางหลง มีวัดบางหลง ศาลพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อย และศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำ พอสรุปได้ว่าศักยภาพของชุมชนชาวไทยทรงดำที่เข้มแข็งจะต้องประกอบด้วย วัดที่ชาวไทยทรงดำมีส่วนร่วมในการก่อสร้าง พระสงฆ์จากชาวไทยทรงดำ ชุมชนมีหมอเสน ศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน และการรวมกลุ่มทางสังคมของชาวไทยทรงดำ วัฒนธรรมจากรากฐานของความเชื่อนำไปสู่สร้างพื้นที่ทางสังคมของชาวไทยทรงดำที่มีเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่นำไปสู่การใคร่ครวญย้อนคิดที่นำไปสู่การปฏิบัติทางสังคมจนเกิดเป็นศักยภาพทางสังคมตามมานั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

ชวน เพชรแก้ว. (2547). “ชุมชนไทยทรงดำบ้านดอนรวบ : ความสุขบนฐานวัฒนธรรมดั้งเดิมและการปรับตัวในภาวะการเปลี่ยนแปลง” **นวัตกรรมสร้างสุขภาพภายใต้ข้อเสนอต่อสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.

ไพฑูรย์ มิกุล. (2559). ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์อนุภาคลุ่มน้ำโขง, **วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี**. 3(2), 1-31.

วีระ สมบูรณ์. (2553). **รัฐชาติชาติพันธุ์ ข้อสังเกตบางประการว่าด้วยความ เป็นชาติ ความเป็นรัฐ และปัญหาชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ: สมมติ.

ศิราพร ณ ถลาง. (2559). **มองคติชนเห็นตัวตนชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา. (2555). **ทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์รวมบทความทางทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เชื้อชาติกลุ่มชาติพันธุ์ การจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์และรัฐประชาชาติ** (สุเทพ สุนทรเมธัส, ผู้แปลและเรียบเรียง). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Shigeharu Tanabe. (2016). **Community of Potential: Social Assemblages in Thailand and Beyond**. Chiang Mai: Silkworm.

บุคลากรกรม

ยุทธ ไตรวงจ (ผู้ให้สัมภาษณ์). กฤษณะ ทองแก้ว (ผู้สัมภาษณ์). ที่วัดคอเตี้ย หมู่ที่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2559

อำนาจ แสงทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์). กฤษณะ ทองแก้ว (ผู้สัมภาษณ์).

ที่บ้านเลขที่ 25/8 หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559.

พระครูอาทรประธารักษ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). กฤษณะ ทองแก้ว (ผู้สัมภาษณ์).

ที่วัดดอนรวบ หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559.

พระครูอาทรประชารักษ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). กฤษณะ ทองแก้ว (ผู้สัมภาษณ์).

ที่วัดดอนรวบ หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร.

เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2559

ชุมชนบ้านคอเตี้ย (ผู้ให้สัมภาษณ์). กฤษณะ ทองแก้ว(ผู้สัมภาษณ์). ที่วัดคอเตี้ย

หมู่ที่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559

ชุมชนบ้านดอนรวบ(ผู้ให้สัมภาษณ์). กฤษณะ ทองแก้ว(ผู้สัมภาษณ์).

ที่บ้านเลขที่ 25/8 หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร.

เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559

ชุมชนบ้านบางหลง(ผู้ให้สัมภาษณ์). กฤษณะ ทองแก้ว(ผู้สัมภาษณ์). ที่วัดบางหลง

หมู่ที่ 9 ตำบลบางทำยาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559

บ้านบางหลง. กฤษณะ ทองแก้ว(ผู้สังเกตการณ์). ที่วัดบางหลง หมู่ที่ 9

ตำบลบางทำยาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559

พิธีกรรมเสนควายเสนหมู. กฤษณะ ทองแก้ว, นางสาวอรทัย คำสงฆ์,

นางสาวปิรดา ธรรมเมธากุล, นายปฐวี แสงชาติรี และนายฐาปกรณ์ สังข์สนิท

(ผู้สังเกตการณ์). ที่บ้านนายสมพล เทวรินทร์ บ้านเลขที่ 25/2 หมู่ที่ 8

ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. เมื่อวันที่ 24-25 พฤศจิกายน 2559